

מראי מקומות- בבא בתרא כ"ה

(א) **מרחיקין את הנבלות ואת הקברות, וכו'- פי' רש"י, דטעם הדבר דצריכין להרחיק הוא משום ריח רע. וע' בלבוש (יו"ד שס"ה, ב'), דכ' "תקנו חכמים שירחיקו את הקברות מן העיר חמישים אמה שלא יפגעו בו תמיד ויתעצבו". והק' הש"ך (שם, ב') דהלבוש לא דק, דהטעם הוא משום ריח, וכמבואר מהא דסמך לשאר דברים דטעמם משום ריח רע, וכן מבואר ברש"י ובראשונים דזהו הטעם. וכ' הבאר היטב (שם, א') דגם הלבוש ס"ל טעם זה, וכמבואר מדבריו בחו"מ סי' קנ"ה, אלא דכוונתו כאן לומר שיש עוד טעם, ונפק"מ היכא שאין שייך טעם דריח, למשל אם קברו אותם בקרקע עמוק עמוק, י"ל דגם בכה"ג צריך להרחיק, משום שמא יתעצבו. וביאר טעם זה, דאולי יעורר עי"ז לעשות אבל ובכ"י יותר מדאי, ויענש מזה. וע"ש עוד דכ' דבקצת מקומות בזמן הזה אין שייך דין זה, ע"ש.**

(ד) **בואו ונחזיק טובה לאבותינו, וכו'- הק' תוס', למה צריך לצבא השמים, תיפוק לי' מהא דקדש הקדשים הי' במערב. ותי' דאפי' למ"ד דשכינה הוא בכל מקום, מ"מ הי' צריך לעשות הקדש קדשים בא' מן הרוחות, וא"כ אין שייך להביא ראיה מהא דהי' במערב. ועוד הביא מהריצב"א דאין להביא ראיה מזה, שהרי הארון הי' במזרח של קדש הקדשים. ומש"כ בשם הריצב"א דהארון הי' במזרח קה"ק, ע' ברמב"ם (בית הבחירה ד', א') שכ' "אבן היתה בקדש הקדשים במערבו ועליה הי' הארון מונח, וכו'", דלא כדברי הריצב"א. וע' בתוס' יו"ט (יומא ה', ב'), דהק' על הרמב"ם ועל תוס' מהא דאי' בפ"ק דמגילה (י') דארון שעשה משה יש לו י' אמות לכל רוח, ונמצא שבאמת הי' באמצע קה"ק, והניח בצ"ע.**

(ה) **שהודיעו מקום תפלה, דכתיב וכו'- ע' במורה**

נבוכים (ג', מ"ה), שכ' בטעם הדבר דקבע אברהם אבינו להתפלל למערב, משום דההשקפה המפורסמת אז בעולם הי' עבודת השמש, ושהיא אלוה, וא"כ אין ספק שכל בני האדם היו פונים למזרח, ולפיכך פנה אברהם אבינו למערב בהר המורי', כלומר במקדש,

כדי שיהא אחוריו לשמש. [וע"ש עוד שכ' לפני זה דמתפללים למערב לפי שקדש הקדשים במערב, ובאמת א"ש לשיטתו שהבאנו לעיל דבין הק"ק ובין הארון היו במערב, ומה שאין מביאין ראיה מזה, י"ל כתי' תוס' הראשון, אולם עכשיו דמבואר ממקור"א דשכינה במערב, א"כ שפיר י"ל דזהו הביאור דהק"ק שם.]

(ו) **לכל רוחתא אוקמן- כ' תוס' דכל הני אמוראי**

דסוגיין לא ס"ל להא דאי' בברכות שחייב אדם להתפלל כנגד ירושלים, אלא כר' ישמעאל דס"ל דשכינה בכל מקום. ורק ר' חנינא דשמעתין, דאמר אתון דיתבון לצפונא אדרימו סבר לה כברייתא דברכות. אולם ע' ביד רמה (קג) דכנראה ס"ל דאף הגמ' בברכות יכול לסבור דשכינה בכל מקום,

ומ"מ מתפללין דרך ארץ ישראל [אבל לכאור' פשוט דחולק ר' ששת על הגמ' שם, דאמר לכל רוחתא אוקמן].

(ז) **הרוצה שיחכים, ידרים, ושיעשיר, יצפין- ע'**

במכתב מאליהו (חלק ד', עמ' 23), שהביא מהגר"נ מברסלב שהק', דלכאור' משמע

(ב) **אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר- כ'**

הרש"ש דנראה דדין זה דאין עושין במזרח העיר קאי גם על נבלות ובית הקברות, רק דנקט במה דסיים, וה"ה לשאר.

(ג) **ומרחיקין את המשרה, וכו'- תמה הרמב"ן**

אהא דלא הביא המשנה שיעור ההרחקה של מזיקין אלו. והביא מן התוספתא דהרחקת חרדל מן הדבורים הוא נ' אמה. ולענין הרחקת משרה, כ' הרמב"ן שיש ללמוד מנברכת הכובסין, דשיעורן ד' אמות, וכרישין מן הבצלים אינה כ"כ, אלא שיש ללמדה מדין כלאים ביניקתן. וצידד דאולי הכל קאי ארישא דחמישים אמה, אלא דכ' דאינו מחזור. גם צידד דאולי תנא דמתני' ס"ל כר' יוסי, ולכן לא חשש אלא להזכיר מחלוקתן, אבל לא חשש לומר כל הפרטים של החכמים. וע"ע ברשב"א שהביא מהרי"ף דגם לפי ר' יוסי צריך להרחיק קצת, וכ' הרשב"א דכנראה דשיעור הרחקת זו ג' טפחים הוא, וא"כ לרבנן ע"כ צריך שיהא טפי מזה.

נותן דמים ומ"ש גבי בור, הרי לכאורה שנא ושנא, שהרי אין האילן מזיק הבור עד לאחר זמן, אבל ההיזק להעיר נעשה מיד בנטיעתו. ולכן הוא ביאר דמה שמשלם דמים לבעל האילן, היינו כמו דאי' בירושלמי, משום ישוב העולם באילנות, ולכן הקלו בה. ובביאור דברי רש"י, אי' בחי' ר' נחום (סח) דכוונתו לומר דאין בעל הבור יכול "אל תזיקני", דהא אינו מזיקו עכשיו, אלא דאיכא תביעת הרחקה, וא"כ כוונת רש"י לומר דלא עבר האיסור מזיק, ולכן הדין הוא דצריך ליתן דמים אם קוצץ אילנו.

(א) ר' יוסי אומר, אע"פ שהבור קודמת לאילן, לא יקוצץ, שזה חופר בתוך שלו, וזה נוטע בתוך שלו- הק' הרמב"ן (בקונט' דגרמי, ד"ה ואכתי), "ואכתי איכא למידק, ואי אזלי שרשין ומזקי ל"י לבור, מ"ט פטור מלשלם, הא שורו הוא, והוה ל"י לטפויי באפיייהו. ול"ק, דכיון דלאו גופי' דאילן קא מזיק, אלא שרשים הוא דמזקי ושרשין ממילא קא אתו, פטור אע"ג דממונו הוא... וליכא לדמוי' לשורו שהזיק בצרורות, דשאני התם דכחו דשור הוא, וכנגיחה דידי' דמי והתורה חייבתו, אבל הכא נולד הוא ופטור, שאין שמירתן עליו, ואינו כחו של אילן הנטוע", והוסיף לומר שגם אין לדמותה לאש, ששם הוא ליבה האש, אבל הנך נולד הוא. ודבריו טעונין ביאור, וע' בדברי יחזקאל (מ"ט, ה') שכ' לבאר דברי הרמב"ן, וכ' "ונראה לפרש... דהתורה לא חייבה בנזקין אלא היכא שחל עליו חיוב שמירה קודם שנעשה הנזק וכבר הי' [המזיק] בעולם, דמחויב לשומרו שלא יזיק, משא"כ כאן, דקודם הנזק עדיין אין המזיק בעולם, ולא חל עליו חיוב שמירה, ואחר שנולד המזיק הרי היזקו עמו, ותו לא שייך חיוב שמירה לאחר הנזק, וכו'".

(ב) ר' יוסי אומר... לא יקוצץ- כ' הרמב"ן (דינא דגרמי, ד"ה ואי קשיא), "וליכא למימר דלר' יוסי אם הזיק האילן לבור חייב לשלם, דאי הכי לא הוה אמר ר' יוסי לא יקוצץ שאין לך מי שחייב לשלם שיוכל להזיק". אולם כ' היד רמה (ק"ה) דכ' "ואפי' במידי דלאו גירי', דקיי"ל כר' יוסי דמתני' דאמר זה חופר וכו', הנ"מ לכתחלה, אבל אם הזיק משלם מה

מהגמ' דא"א להתחכם וגם להתעשר, והרי מציינו הרבה גדולי תורה שהיו אצלם תורה וגדולה במקום א' (ולפי דברי ההליכות שלמה שהבאנו לקמן, אין כאן קו', דלדבריו אין שום משמעות מהגמ' דא"א להיות אצלו שניהם). ותי' דשייך תורה וגדולה אצל אדם אחר ע"י ענוה, דאז אין לו מקום. וביאר המכתמ"א דבריו, דמה שאין שייך אצל אדם א' חכמה ועשירות, היינו משום ששניהם נסיונות קשים הם, להיות חכם או עשיר, שהרי אדם נוטה ליטול הגדולה לעצמו, ולומר דשלו הם. ולכן אין נותנים לאדם א' הב' נסיונות. אבל מי שכבר התרומם למעלה מנסיונות אלו, ועלה לדרגה של ענוה, שהכל אצלו רק עבדות ולא בעלות, עניו כזה אין לו בחינת "מקום", כי אינו עושה רשות ותחום לאצלו כלל, אצלו יתכן שיהי' לו תורה וגדולה ביחד. (ובעיקר הקו', העולם תי' דשפיר יכול להיות שיש לו שניהם, אלא שא"א שיהי' "רצון" לשניהם, ודקדק הגמ' לומר "הרוצה שיחכים, וכו'").

(ח) דמצדד אצדודי- פי' רש"י, מעט לצד דרום. וע' במשנה ברורה (צ"ד, י"ב) דביאר דיעמוד למזרח ויצדד פניו לדרום או לצפון, וכ' דכן הוא מנהגו ונכון הוא. אבל ברמ"א שם אי' להיפוך מרש"י, דכ' דעומד כלפי צפון או דרום, ויצדד פניו כלפי מזרח. וע"ע בהליכות שלמה (תפלה, ח', א'), דביאר דאין הכוונה דמי שרוצה חכמה ידרים כל התפלה, ומי שרוצה להתעשר יצפין כל התפלה, אלא הפירוש הוא דבשעה שמתפלל על חכמה ידרים, ובשעה שמתפלל על עשירות יצפין.

(ט) ומנ"ל דבכל לצפונה דא"י קיימא- ע' בתוס' בכורות (נה: ד"ה מטרא) בענין הא דבכל הוי באמת צפונית מזרחית של א"י.

(י) אם הבור קדמה, קוצץ ונותן דמים- יש לעי', למה צריך ליתן דמים, הרי לכאורה חבירו נטע האילן שלא ברשות. ופי' רש"י, "דכיון דברשות נטע, שאינו מזיק עד זמן גדול, לא חייבוהו חכמים לקוצץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד". וע' ברמב"ן לעיל (יח:): שהביא דברי רש"י, והק' עליו, דא"כ מהו קו' הגמ' לעיל (כד:): דמ"ש גבי עיר דקתני דאינו

קיץ תשפ"ד

שהזיק... דכל היכא דלרבנן משלם מה
שהזיק לר' יוסי נמי אם הזיק משלם מה
שהזיק".